

مصباح الهدایه علی الخلافه و الولایه

۴

■ امام خمینی
■ عربی

این کتاب یکی از درخشان‌ترین آثار عرفانی در دوره متاخر زندگی امام خمینی در ایران است. آغاز کلام این رساله درباره مرام حدیث معروف و مشهور منسوب به حضرت ختمی مرتبت خطاب به ذات مقدس الهی است که عرض می‌کند: «نشناختم ترا آنچنان که حق شناختن است و نپرستیدم ترا آنچنان که حق پرستیدن است.» این رساله با مقدمه استاد سیدجلال آشتیانی چاپ شد.

شرح اربعین

۵

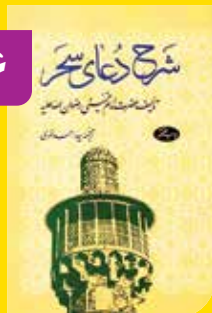

■ امام خمینی
■ فارسی

شرح چهل حدیث است که سی و سه حدیث آن اخلاقی و هفت حدیث دیگر اعتقادی است. امام خمینی در آغاز آن فرموده‌اند: این بنده بی‌بضاعت ضعیف مدتی بود با خود حدیث می‌کردم که چهل حدیث از احادیث اهل بیت عصمت و طهارت (ع) که در کتب معتبره اصحاب و علما (ره) ثبت است، جمع‌آوری کرده و هر یک را به مناسبت شرحی کنم که با حال عامه مناسبتی داشته باشد.

شرح دعای سحر

۶

■ امام خمینی
■ عربی

شرح دعای سحر اولین تالیف امام خمینی است که در سال ۱۳۴۷ به رشته تحریر درآمد. این کتاب به زبان عربی در شرح و تفسیر دعای سحر نوشته شد. امام خمینی در این اثرشان به نظرهای استاد مرحوم آیت‌الله شاه‌آبادی اشاره‌های متعددی کردند. شایان ذکر است که کتاب پس از اصلاح و مقابله با نسخه‌های موجود در موسسه تنظیم و حفظ آثار امام خمینی منتشر شده است.

از تألیف این کتاب و در کتاب سر الصلاة، همین معانی به طور موجز و به زبان خواص اهل عرفان به نگارش درآمده بود، لکن آن حضرت به این منظور که عده بیشتری از مطالب آن فایده برند، به تألیف کتاب حاضر به زبانی ساده‌تر پرداختند، البته هر دو تألیف به زبان فارسی است. شایان ذکر است که قبلاً مطالب کتاب «آداب الصلاة» با توضیحات و تصرفات با عنوان «پرواز در ملکوت» به چاپ رسید و پس از آن خود کتاب منتشر گردید. نسخه حاضر که در دهه هفتاد فراهم آمده است همزمان با گرامیداشت صدمین سالگرد میلاد امام توسط انتشارات مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ارائه شده است، دارای دو مقدمه است که حضرت امام در سال ۱۳۶۳ شمسی، نگاشته‌اند و در آنها این اثر را به فرزند گرامی‌شان، مرحوم حاج احمدآقا و همسرشان خانم فاطمه طباطبایی اهداء فرموده‌اند. متن دست‌خط این دو مقدمه نیز در این کتاب چاپ شده است. این چاپ همراه با پاورقی‌ها و توضیحاتی است که در آنها منابع و مأخذ احادیث و اقوال ذکر گردیده است و جملات عربی داخل متن ترجمه شده است. همه این حواشی به جز معدودی از آنها که حضرت امام خود مرقوم فرموده‌اند و با علامت ستاره مشخص شده و هم‌چنین فهرس مختلف این کتاب، توسط آن مؤسسه تهیه و تنظیم گردیده است.

در مقایسه اجمالی بین دو کتاب عرفانی «سر الصلاة» و «آداب الصلاة» که هر دو نمایان‌گر عشق و علاقه امام خمینی به فریضه عزیزه نماز است مشخص می‌شود که «سر الصلاة» فنی‌تر است؛ به همین جهت، خلاصه و موجز و پررمز است، اما «آداب الصلاة» به زبان عام‌تر بیان شده، در نتیجه مفصل‌تر است. البته عام‌تر بودن زبان «آداب الصلاة» به معنای این نیست که عامه مردم به راحتی بتوانند از آن استفاده کنند بلکه نسبت به کتاب «سر الصلاة» عام‌تر است. در واقع هر دو کتاب برای اهل سلوک نوشته شده است؛ منتها «سر الصلاة» برای خواص اهل سلوک و عرفان، بلکه برای اخص خواص این طایفه است و «آداب الصلاة» برای عموم این طایفه است. نکته جالب توجه آنکه امام خمینی تنها در وادی عرفان اسلامی نسبت به تبیین نماز اقدام نمی‌کرد، بلکه در عرصه عمل و در بنیان‌گذاری جمهوری اسلامی نیز توجهات ویژه‌ای به نماز داشتند و میان این فریضه عزیزه و انقلاب اسلامی پیوندی تنگاتنگ می‌دیدند و می‌فرمودند: «نگویید که ما انقلاب کردیم، حالا باید هی فریاد بزنیم. خیر، نماز بخوانید، از همه فریادها بالاتر است.»

موضوع اصلی کتاب
سر الصلاة تبیین اسرار
نماز یا سلوک روحانی
و معراج ایمانی
عرفانی است و مؤلف
به لحاظ جامعیت در
فنون و علوم اسلامی،
سعی نموده است
مهم‌ترین رازهای
این عروج ایمانی را
از مقدمات نماز تا
مقارنات و مناسبات آن
با انطباق بر اصول و
امهات مسائل عرفانی
و برهانی و قرآنی
بیان کند

عالم بیان می‌کند، سپس اسفار چهارگانه سیر و سلوک سالکان الی‌الله را روشن می‌سازد، پس از آن به موضوع اصلی کتاب می‌پردازد که سر نماز و حضور قلب است. پس آنگاه به بیان اسرار مقدمات نماز می‌پردازد.

شایان ذکر است که برخی از مشاهیر پیشین شیعه نیز نسبت به نشر چنین کتاب‌هایی اهتمام ورزیده‌اند. اسرار الصلاة شهید ثانی و اسرار العبادات و حقیقه الصلاة قاضی سعید قمی نتیجه این اهتمام است. هر چند امام خمینی در جای جای این کتاب با نقل مطالبی از این کتب، آنها را مورد نقد قرار می‌دهد و نواقص و کاستی‌های آنها را جبران می‌نماید. به عنوان مثال درباره‌ی اسرار الصلاة شهید ثانی می‌فرماید: «حتی آنکه شیخ شهید ثانی قدس‌الله‌نفسه در کتاب اسرار الصلاة می‌فرمایند: از برای شخص ضعیف که فکرش به اندک چیزی که چشمش می‌بیند یا گوشش می‌شنود متفرق می‌شود، علاج آن است که چشم‌های خود را ببندد یا در خانه‌ی تاریکی نماز بخواند... انتهی کلامه زید فی علو مقامه. البته این که فرمودند بهتر آن است که در بیت مظلم نماز کند در غیر فرائض یومیه است، که در جماعت مسلمین خواندن از سنن مؤکده است»، به محض این که گفتار شهید ثانی را از کتاب اسرار الصلاة او نقل می‌کند، فوراً ابهامی را که در عبارت ایشان است که موجب کج‌فهمی و انحراف خواننده می‌گردد، با توضیح روشن می‌سازد.

اما پس از نگارش کتاب سر الصلاة (معراج السالکین و صلوٰۃ العارفين) که به گفته خود امام آن را با حال عامه تناسبی نبود، ایشان اقدام به نوشتن کتاب آداب الصلوٰۃ به مثابه یکی دیگر از کتاب‌های عرفانی خود که در بیان تفصیلی آداب قلبی و اسرار معنوی نماز است می‌کنند. کتاب آداب نماز اثری گرانسنگ از آداب قلبی و اسرار معنوی نماز است که بنا به تعریف نویسنده بزرگوار آن از کتاب و سنت و اخبار اهل بیت عصمت و افادات اهل معرفت اخذ شده و بدون شک در نوع خود یکی از بی‌نظیرترین آثار در زمینه سیر و سلوک معنوی و طریق بندگی به حساب می‌آید. این کتاب از یک مقدمه، سه مقاله و یک خاتمه تشکیل شده و نویسنده در مقدمه کتاب به بیان صورت باطنی و معنوی نماز پرداخته و مقاله اول را با موضوع آداب ضروری نماز و عبادات، مقاله دوم را با موضوع مقدمات نماز و بعضی آداب قلبیه آن به رشته تحریر درآورده و در مقاله سوم مقارنات نماز را مورد بررسی قرار داده است. سه سال پیش